

УДК 657.92

ТИПОЛОГІЯ ЗАВДАНЬ СУДОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Кожушко Ольга Вікторівна, кандидат економічних наук, доцент, ХНЕУ ім. С. Кузнеця, місто Харків, Україна,

Анотація — Проведено теоретичне обґрунтування сутності предмету судово-економічної експертизи та виділено основні типи її завдань.

Ключові слова — судово-економічна експертиза, предмет судово-економічної експертизи, завдання судово-економічної експертизи

Вступ. Розвиток ринкових відносин разом з економічною кризою в Україні, супроводжується зростанням економічної злочинності. Для ефективної боротьби з нею необхідно залучити висококваліфікованих спеціалістів у галузях економіки і права. Наукою, що поєднує ці сфери є судово-економічна експертиза, предметом якої є стан і результати господарської діяльності суб'єктів економічних відносин.

Дослідженню сутності судово-економічної експертизи, її предмету й завданням приділяли увагу такі вчені: Л.Алексєєва, В.Арсеньєв, Г.Атанєсян, М.Базась, Л.Белкін, А.Белов, М.Білуха, В.Бондар, Л.Бочкова, Р.Бруханський, Ф.Бутинєць, Л.Волинець, В.Гринева, Я.Дячишин, С.Іванов, Л.Ісаєнко, М.Камлик, Ж.Кеворкова, В.Лисиченко, А.Лозовий, Г.Макеєнко, Г.Мумінова-Савіна, Г.Надгорний, В.Отенко, І.Панченко, І.Петрухін, В.Понікаров, Т.Серікова, В.Сопко, Б.Усач, П.Хомин, С.Чаадаєв, В.Шарманська, В.Швець, В.Шевчук, О.Шляхов, та ін. Проте в роботах вказаних дослідників та практиків присутня неоднозначність у трактуванні базисних понять, що окреслюють зміст судово-економічної експертизи. Це й обґрунтовує необхідність систематизації та аналізу підходів до визначення сутності предмету судово-економічної експертизи, її завдань, що визначає актуальність обраної теми дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення сутності предмету судово-економічної експертизи та її основних завдань.

Результати дослідження. Судово-економічна експертиза є процесуальною дією, що полягає у експертному дослідженні документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності, що засвідчують фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання, що здійснюється особою, яка має спеціальні знання в галузі економіки, з метою формування та надання висновку стосовно питань, поставлених органами дізнання, досудового та судового слідства [6, с. 75].

Згідно з чинним законодавством, призначення судово-економічної експертизи не є обов'язковим. Її проводять спеціалісти державних спеціалізованих закладів та відомчих служб. Призначають проведення експертизи лише за необхідності, враховуючи специфіку кожної окремої справи, та її обставини. Важливим при цьому є розуміння компетенції спеціаліста-економіста, який має проводити судово-економічну експертизу. Всі завдання, які він може вирішувати, виконуючи таку перевірку, по суті визначають її предмет.

В економічній літературі сутність поняття предмета судово-економічної експертизи також трактується неоднозначно (рис.1).

Аналіз сутності предмета судово-економічної експертизи, дозволяє стверджувати, що він у розумінні різних авторів має спільні риси, й характеризується:

- зв'язком з господарською діяльністю;
- документальним відображенням;
- колом питань, поставлених слідчим (судом) експерту;
- наявністю висновку.

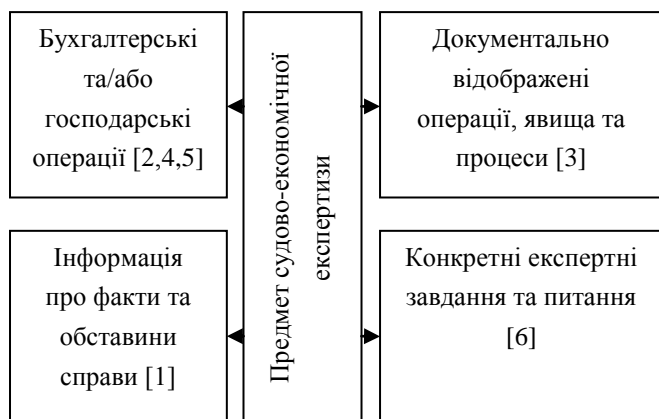

Рис.1. Підходи науковців до визначення предмету судово-економічної експертизи (узагальнено автором)

Таким чином, на думку автора, предмет судово-економічної експертизи – це завдання, які ставляться слідчим (судом) спеціалісту-економісту відносно відображених документально господарських операцій суб'єктів господарювання з метою отримання експертного висновку щодо їх законності, достовірності та доцільності.

Необхідно зазначити, що найчастіше судово-економічній експертизі підлягають такі питання:

перевірка та документальне підтвердження суми нестач або надлишків матеріальних цінностей і грошових коштів;

встановлення та підтвердження розміру матеріальної шкоди; перевірка ґрунтовності списання сировини та матеріалів, цільового використання виділених коштів;

встановлення фактів порушення фінансової дисципліни, правильності розрахунків з постачальниками та покупцями, ухилення від уплати податків;

документальна перевірка чинних правил емісії цінних паперів; встановлення фактів фіктивного банкрутства, або випадків приховування банкрутства, перевірка відповідності господарських операцій чинному законодавству;

установлення правильності документального оформлення господарських

операцій та їх відображення у бухгалтерському обліку;

установлення умов, що сприяють вчиненню зловживань та протиправних дій посадовими особами та працівниками облікового апарату підприємства;

перевірка правильності методики проведення документальної ревізії та достовірності її висновків;

виявлення причин здійснення економічних злочинів і правопорушень та розробка пропозицій, спрямованих на їх запобігання у майбутньому.

Узагальнюючи коло завдань судово-економічної експертизи, на думку автора, доцільно їх систематизувати у такі групи:

1) пов'язані з вивченням стану організації та ведення бухгалтерського обліку і контролю;

2) спрямовані на виявлення фактів порушення чинного законодавства в цілому та, зокрема, порушень в обліку та організації контролю з боку осіб, проти яких висунуто обвинувачення;

3) передбачають визначення розміру збитку, завданого незаконними діями.

Такий розподіл спрощує розуміння сутності предмету судово-економічної експертизи, що є важливим для забезпечення розуміння її необхідності, дотримання вимог її призначення та проведення.

Висновки. Таким чином, через неоднозначність розуміння сутності предмету судово-економічної експертизи, можуть бути порушені компетенції спеціаліста-економіста, шляхом постановки йому невідповідних завдань. У зв'язку з цим в роботі узагальнено й проаналізовано підходи щодо визначення сутності предмету судово-економічної експертизи, обґрунтовано завдання, які вона вирішує, проведено систематизацію завдань, що полегшить роботу правоохоронних і судових органів при визначенні необхідності у її проведенні.

Список використаної літератури

1. Білуха М.Т. Судово-бухгалтерська експертиза: Підручник. – К.: Видавнича компанія «Воля» - 2004. – 656 с.
2. Гринева В.Н. Судебная бухгалтерия: Учебное пособие. Издание 3, доп. и перераб. – Харьков: ООО «Изд-во «ТИТУЛ», 2007 – 468 с.
3. Камлик М.І. Судова бухгалтерія: Підручник. – Вид. 5-те, доп. Та перероб. – К.: Атіка, 2007. – 552 с.
4. Колісник О.П. Теоретичні основи судово-бухгалтерської експертизи. //Фінанси, облік і аудит. – 2009. – № 14. с.256-263.
5. Отенко В.І., Понікаров В.Д., Серікова Т.М. Судова бухгалтерія для менеджерів підприємств: Навчальний посібник. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2005. – 560 с. Укр.мова

6. Понікаров В.Д. Судово-економічна експертиза: Навчальний посібник. – Х.:ВД «ІНЖЕК», 2005. – 232 с.

7. Хіжняк Х.В. Судова експертиза в розслідуванні економічних злочинів. [електронний ресурс] режим доступу: www.rusnauka.com/PRNIT_2006/Pravo/15949.doc.htm

Автори

Кожушко Ольга Вікторівна, доцент кафедри обліку та бізнес-консалтингу, ХНЕУ ім.. С. Кузнеця (olga_kozhushko_z@ukr.net).

Тези доповіді надійшли 15 січня 2020 року.

Опубліковано в авторській редакції.